

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Олександра МАНДИЧ¹, Аркадій МИКИТАСЬ², Тетяна ДУЮНОВА³, Світлана ГЛУЩЕНКО⁴

¹Державний біотехнологічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4375-2208>

ol.mandych@gmail.com

²Державний біотехнологічний університет

<https://orcid.org/0000-0001-7059-9205>

arkadiimyktyas@ukr.net

³Державний біотехнологічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-7217-4363>

duyunova@ukr.net

⁴Державний біотехнологічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-0008-0728>

s_i_glushchenko@ukr.net

В статті проведено дослідження теоретичного базису формування ринку криптовалюти, окреслено особливості змістовного наповнення та функціонального навантаження на окремі фінансові та правові механізми. Визначено ознаки криптовалюти в системі електронної комерції та надано порівняльну характеристику з іншими формами електронних грошей, окреслено чинники впливу та можливості сценарного моделювання. Підтверджено, що сучасний етап розвитку цифрової економіки, еволюція грошей та інформатизація економічних систем й поширення сучасних фінансових інвестиційних моделей у суспільстві сприяє підкріпленню уваги до криптовалюти та зростанню обсягів валютних процедур. Досліджено сучасний стан функціонування ринку криптовалюти, актуалізовано питання фінансового навантаження та тенденцій розвитку. За даними 2022 року більшою мірою превалюють показники зниження фінансової активності на ринку криптовалюти та наявними є результати зменшення капіталізації до найнижчих показників 2020 року. Окреслено фінансові результати залучення криптовалютних операцій у донорських (благодійних) процедурах, сформовано прогнозовані результати економічних наслідків від зменшення капіталізації та зниження вартісної цінності криптовалюти. Запропоновано посилення стратегічної активності та створення коротко- та довгострокових моделей розвитку при функціонуванні на ринку криптовалюти з метою уникнення можливих ризиків. Представлено результати прикладного залучення криптовалюти до фінансової системи України, сформовано узагальнені висновки щодо розвитку та інституціонального забезпечення. Опрацьовано проблемні питання щодо правового статусу криптовалютних операцій та можливості їх інвестиційного забезпечення. Узагальнено, що фінансово-правове забезпечення ринку криптовалюти в Україні має всі передумови для розширення перспектив та отримання належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Запропоновано посилення внутрішнього фінансового й правового статусу криптовалюти та рекомендовано налагодження міждержавного співробітництва в якості зовнішньоекономічного розвитку країни.

Ключові слова: криптовалюта, Bitcoin, цифрова економіка, електронна комерція, фінансові механізми, валютні операції, інституційне забезпечення, правовий статус, стратегічне управління.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-8>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобалізація процесів ринкової економіки та створення фінансово-правових засад розвитку цифрової економіки є базисом формування сучасних моделей електронної комерції, зокрема, цифрової картографічної валюти. Останні роки популяризація та поширення криптовалюти, яка є інноваційним платіжним інструментом, спричиняє необхідність створення конкурентоспроможних моделей та алгоритмів залучення відповідного інструментарію, а також проведення алгоритмізації з урахуванням рівня спроможності результативного використання визначених активів. Розширення інформаційного простору, цифровізація, особливості розвитку ринку криптовалюти та рівні готовності міжнародних ринків до нових викликів еволюції грошей та розвитку світової валютної системи, загалом, спричинили долучення до міжнародного середовища й української економічної системи. Таким чином, прийняття відповідних законодавчих актів та створення можливостей для забезпечення конкурентоспроможного розвитку ринку криптовалюти в нашій країні актуалізує питання аналітичного дослідження теоретичного базису та практичних платформ з реальними результатами з метою окреслення перспектив коротко- та довгострокового інвестування у криптовалюту та можливостей розвитку даного фінансового інструменту.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Створення економічної категорії та поняття сутності криптовалюти, починаючи з 2009 року появою системної моделі Bitcoin, вкладає у собі розуміння запровадження цифрових грошових

активів через формалізоване провадження технологій криптографії. Дана модель шифрування даних повною мірою нівелює необхідність існування фізичної грошової форми, а весь процес обігу активів відбувається за форматом електронної комерції [1]. Розвиток криптовалюти з успішним результируючим показником фінансових вигід створило всі передумови для розширення номінальної кількості, що призвело до існування, на сьогодні, близько 800 видів криптовалюти, але Bitcoin залишається найпоширенішим в обігу [2].

Швидкий розвиток та багатовекторність напрямів розвитку ринку криптовалюти досить широко формулюють сьогодні визначення даної категорії. Окремі автори наголошують, що існуючий акумульований ефект виокремлює системи криптовалютного сектору, а потенційні можливості забезпечуються через віднесення їх до приватних грошей, грошового сурогату, електронних послуг, віртуальних товарів, електронних цінностей, віртуальних цінностей, нематеріальних цінностей, віртуальних валют тощо. Однак на міжнародному рівні розуміння особливостей функціонування ринку криптовалюти більшою мірою спирається на структуру існуючих економічних систем та створює передумови для запровадження новацій через вилучення окремих напрямів розвитку. Крім того, таким чином актуалізовані питання напрямів розвитку ринку криптовалюти у світі формуються у відповідності до існуючих моделей розвитку країн.

Забезпечення процесів стабілізації ринкових механізмів ринку криптовалюти сформовані у відповідності до базових теоретичних спільних ознак [3]. До основних з них слід віднести децентралізовану модель, тобто відсутність характерних для звичних фінансових систем централізованих емісійних центрів. По-друге, можливості забезпечення анонімної участі операторів ринку через використання у мережах криптографічних методів асиметричного шифрування даних, при чому необхідним є залучення публічного та приватного ключа. По-третє, необхідність захищеності даних від зовнішнього чи внутрішнього впливу, тобто можливість повного знищення криптовалютної системи вимагатиме пошкодження більшості вузлових сполучень системи, що в реаліях є неможливим. Особливості криптовалютних операцій повною мірою забезпечуються прозорістю транзакційних операцій з залученням даної інформації за всіма компонентами вузлів систем. Слід також відзначити, що особливості криптовалютних операцій створені таким чином, що відсутнім є доступ до транзакційних операцій банківськими установами, податковими службами чи іншими наглядовими організаціями, що повною мірою нівелює можливості регулювання чи контролювання зовнішніми структурами.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є представлення результатів дослідження змістовного наповнення та особливостей функціонування ринку криптовалюти, окреслення базових теоретично сформованих характеристик та практичних реалій у фінансово-правовій площині, а також інституційному забезпечення перспектив розвитку в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Особливості розвитку ринку криптовалюти мають спільні ознаки, які через опосередкований вплив на економічну систему країни, на її окремі сектори та на можливості відповідного залучення української криптовалютної системи до міжнародного сценарію розвитку. Слід відзначити, що проведення порівняльної характеристики між криптовалютою та електронними грошима дозволяє окреслити наявні відмінності. За однакової цифрової форми, головними емітентами у криптовалюті виступають майнери, які за процедурами генерації в мережах за допомогою математичних методів створюють незалежний матеріальний актив, відрізняються від центральних банків, що виступають емітентами електронних грошей і мають зобов'язання внесення активів на рахунки у фізичній формі. Крім того конкурентними перевагами криптовалютних операцій слід вважати максимальну швидкість з мінімально можливими транзакційними витратами. На відміну від електронних грошей, де достатній рівень захисту контролюється державними інституціональними органами, криптовалютна система має високий рівень захисту на засадах криптографічного методу, забезпечує повну анонімність та децентралізованість за функціональним навантаженням контролю й управління, створює передумови для формування неконтрольованих ризиків. Звичайно, дещо схожими є процедури доступності завдяки застосування інформаційних інтернет технологій, але цінність саме розвитку ринку криптовалюти забезпечується вузьким колом учасники й тим самим рівень конкурентоспроможності формується відповідно до співвідношення попиту та пропозиції [4]. Дана конфігурація, на відміну від електронних грошей з широким розповсюдженням та цінністю, яка

дорівнює валютному резерву, має свої переваги, які значною мірою впливають не лише на отримання швидких результатів, а й створюють передумови розвитку даного ринку й забезпечення перспектив на довгострокову перспективу.

Сучасний стан розвитку ринку в Україні з урахуванням світових тенденцій зазнає суттєвих змін. Так, наприклад, за останні кілька місяців капіталізація на світовому рівні значно знизилась, досягнувши приблизного рівня 900 млрд дол США. При чому за відстеженими аналітичними даними вартісних показників криптовалюти за різними біржами CoinDesk та CoinMarketCap відбулось одночасно падіння до рівня грудня 2020 року. На жаль, поки що немає офіційно сформованих даних щодо активності криптовалютних інвестицій до України в межах донорської чи благодійної підтримки, але за різними джерелами можна виокремити основні результати. Так, за даними Forbes, зібрані на травень 2022 року більш ніж 100 млн дол. США у криптовалюті (фонди «Aid For Ukraine», «Unchain», «Повернись живим») мають всі передумови для втрати через наявні диспропорції в економічному зростанні, тенденціях зростання рівня інфляції, запровадженням жорсткої монетарної політики та інвестиційних активностей на фондовому ринку, можливості стагнації та запровадження стану «криптозими». При чому, вести мову про вже понесені фінансові втрати ще не варто, але розуміння стрімкого спаду вартості криптовалюти, як приклад, з 17 млн дол. США у лютому 2022 року до 14,6 млн дол. США за даними на травень 2022 року, може спричинити ще більше падіння курсу та обмінні операції таким чином можуть призвести до втрати понад 70 млн дол. США. Звичайно, благодійні фонди не є структурами «довгострокового утримування» криптовалюти та учасниками «гри» на ринку, маючи на меті постійне вкладення отриманих активів до потреб чи провадження постійного розподілу фінансових зобов'язань за напрямками своєї діяльності, таким чином нівелюють можливі негативні фінансові наслідки від курсових змін, але одночасно від такого динамічного розвитку ринку криптовалюти немає можливостей запровадження страхування та нівелювання фінансових ризиків повністю. Наразі, вартість криптовалюти у другому кварталі 2022 року коливається в межах 21-22 тис. дол. США, що є значно меншим від 65-70 тис. дол. США за аналітикою 2021 року. Одночасне зменшення вартісних показників приблизно на 70% також пояснює конфігурацію капіталізації з 1,3 трлн дол. США до найнижчого значення 410-417 млрд дол. США [5-8]. Ситуація є подібною також в умовах функціонування вітчизняного криптовалютного сектору, що спричинено негативними наслідками впливу глобальної рецесії та об'єктивно прогнозований початок кризи у забезпеченні продовольчої безпеки країни. При чому в існуючих умовах невизначеності та посилення кризової ситуації у більшості технологічних сфер та сфер ресурсного забезпечення не є можливим залучення інструментарію прогнозування. Першочерговим завданням має стати створення передумов та формування оновлених алгоритмів моделювання стратегічних змін через налагодження інституціональної складової ринку криптовалюти.

Інституціональне забезпечення та правовий статус розвитку ринку криптовалюти в Україні має свої особливості. Так, чинне законодавство України не використовує поняття криптовалюти та інші терміни, пов'язані з нею. Криптовалюта в правовому статусі має визначатись через розуміння унікального набору чисел, що представляють собою унікальний результат складних обчислень з наділеними певними значення для контракту у віртуальному вимірі та його грошовим еквівалентом у грошовій формі на договірних засадах. Але відсутність державних регуляторних механізмів в Україні створюють не лише відкритість правового стану криптовалюти та механізмів функціонування ринку криптовалюти, загалом, а й створюють передумови для виникнення суперечливих правових питань [9]. Тенденції розвитку ринку криптовалюти в межах національного рівня зазнало за останнє десятиріччя змін, починаючи від класифікації Національним банком біткоіну в якості грошового замітника без реальної вартості та з неможливістю використання у фінансових операціях як платіжного засобу фізичних та юридичних осіб, що, в свою чергу, також суперечило нормам правового визначення грошових заміників [10]. Зважаючи на процедурне прийняття закону про віртуальні активи у березні 2022 році та його розуміння через детінізацію криптовалютного ринку, інституційне забезпечення має поширити фінансові інтереси операторів ринку, зокрема, можливості користування криптовалютою на обмінні операції та залучення банківського сектору, використовувати інструменти податкового регулювання, та отримувати відповідний юридичний захист, який мати вирішальне значення для інвесторів при залученні інвестиційного фонду та активізацію ринку віртуальних активів. На сьогодні, легалізований правовий статус криптовалюти в Україні залишається відкритим питанням при наявних регуляторних колізіях.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інноваційний розвиток сучасних економічних систем вимагає постійного пошуку нових моделей й інструментарію забезпечення фінансового успіху та створення нових фінансових продуктів. Формування ринку криптовалюти, як одного з найбільш розвинутих на світовому рівні, на сьогоднішній день, за останні десятиріччя створило можливі передумови для легалізації та поширення фінансових відносин з криптовалютним обміном в Україні. Поширення криптовалюти має опрацьований теоретичний базис та відповідне змістовне наповнення, включаючи можливості прикладного використання. Оформлені ознаки криптовалютного ринку забезпечують базове досягнення таких принципів, як консенсус, безпека та унікальність, правильна та регламентована перевірка трансакційних процесів. Одночасно криптовалютне забезпечення фінансового сектору має рівень розвитку, формалізовано створений через інструментарій глобалізації фінансового ринку та механізми створення цифрової валюти. Інституційні механізми ринку криптовалюти в Україні мають створювати можливі передумови для подальшого розвитку біржової діяльності та торгових майданчиків, посилення міжнародного співробітництва, консолідації комерційних зусиль на міждержавному рівні та розробку сценаріїв трансформації для умов функціонування українського ринку криптовалюти з відповідним фінансовим та правовим забезпеченням.

Правове забезпечення з підписаним лише у 2022 році законі про віртуальні активи, але все ж таки через наявну неповноту законодавчої та відсутність чітко сформованої нормативної бази, не зменшує актуальності запровадження та зростання ринку криптовалюти в Україні. Особливості фінансових процесів та посилення ролі електронної комерції у 2022 році створюють передумови окреслення оборотів криптовалюти на внутрішньому ринку, вивчення напрямів розвитку державного регулювання, зокрема, й можливостей створення баз даних про появу криптовалюти та терміни власності, інших аналітичних матеріалів про операції з криптовалютою з метою формування належного об'єктового ринку та окреслення фінансово-правових механізмів його функціонування в нашій державі на засадах бізнес відповідальності, цивільних прав та законності. Існуюче правове забезпечення є не перешкодою для розвитку ринку криптовалюти в Україні, а скоріше, площиною для проведення подальших наукових досліджень та опрацювання прикладного базису у законодавстві з метою опрацювання дієвих рекомендацій та створення інтегрованого фінансово-правового механізму використання криптовалюти й успішної криптовалютної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шинкаренко О.М., Рогова Н.В., Панівник І.А. Особливості нормативного регулювання криптовалют: світовий досвід. *Фінансовий простір*. 2018. № 3. С. 139-146.
2. Крупка А. Криптовалюти – загрози та перспективи функціонування. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»*. К: КНЕУ, 2021. С. 89-92.
3. Мерінова С. В., Половенко Л. П. Роль криптовалюти у цифровій економіці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 42. С. 80-87.
4. Макарчук І. М., Перчук О. В., Яременко Л. М., Стратан А. В. Особливості функціонування світового ринку криптовалюти в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища. *Агроевіт*. 2021. № 7-8. С. 85-93.
5. Криптовалюти та їх місце у фінансовій системі. Available from: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/02d193b6b501a0fd82d6&798fc841e70b.PDF>
6. Forbes.ua (2022) Available from: <https://forbes.ua/ru/innovations/bitcoin-letit-vniz-ukrainski-volonterski-fondizibrali-v-kriptovalyutakh-ponad-100-mln-chi-mozhut-voni-vtratiti-pozhertvi-cherez-kriptozimu-11052022-5938>
7. CoinDesk (2022) Available from: <https://www.coindesk.com/price/bitcoin/>
8. CoinMarketCap (2022) Available from: <https://coinmarketcap.com/>
9. Стратан В. В., Стратан А. В. Становлення ринку криптовалюти в інформаційно-мережевій парадигмі. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: збірник наукових праць [Електронний ресурс]*. Вінниця: ВНТУ. 2021. С. 905-908.
10. Василенко М. Д. Аспекти легалізації криптовалюти в Україні. *The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice»*. Rome, Italy. 2021. Pp. 52-56.

REFERENCES:

1. Shynkarenko O.M., Rohova N.V., Panivnyk I.A. Osoblyvosti normatyvnoho rehuliuвання kryptovalyut: svitovy dosvid. *Finansovy prostir*. 2018. No 3. S. 139-146.
2. Krupka A. Kryptovalyuty – zahrozy ta perspektyvy funktsionuvannya. *Materialy VI Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Formuvannya mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh»*. K: KNEU, 2021. S. 89-92.
3. Merinova S. V., Polovenko L. P. Rol kryptovalyuty u tsyfrovii ekonomitsi. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomiczni nauky»*. 2021. № 42. S. 80-87.

4. Makarchuk I. M., Perchuk O. V., Yaremenko L. M., Stratan A. V. Osoblyvosti funktsionuvannia svitovoho rynku kryptovaliuty v umovakh transformatsiinykh zmin hlobalnoho ekonomichnoho seredovyshcha. Ahrosvit. 2021. № 7-8. S. 85-93.
5. Kryptovaliuty ta yikh mistse u finansovii systemi. Available from: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/02d193b6b501a0fd82d6&798fc841e70b.PDF>
6. Forbes.ua (2022) Available from: <https://forbes.ua/ru/innovations/bitcoin-letit-vniz-ukrainski-volonterski-fondi-zibrati-v-kriptovalyutakh-ponad-100-mln-chi-mozhut-voni-vtratiti-pozhertvi-cherez-kriptoizmu-11052022-5938>
7. CoinDesk (2022) Available from: <https://www.coindesk.com/price/bitcoin/>
8. CoinMarketCap (2022) Available from: <https://coinmarketcap.com/>
9. Stratan V. V., Stratan A. V. Stanovlennia rynku kryptovaliuty v informatsiino-merezhevii paradyhmi. Suchasni tendentsii rozvytku finansovykh ta innovatsiino-investytsiinykh protsesiv v Ukraini. Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii: zbirnyk naukovykh prats [Elektronnyi resurs]. Vinnytsia: VNTU.2021. S. 905-908.
10. Vasylenko M. D. Aspekty lehalizatsii kryptovaliuty v ukraini. The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice». Rome, Italy. 2021. Rp. 52-56.

FINANCIAL AND LEGAL ASPECTS OF CRYPTOCURRENCY MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

Oleksandra MANDYCH, Arkadii MYKYTAS, Tatiana DUYUNOVA, Svitlana GLUSHCHENKO
State Biotechnological University

The article examines the theoretical basis for the formation of the cryptocurrency market, outlines the features of the content and functional load on certain financial and legal mechanisms. The features of cryptocurrency in the e-commerce system are determined and a comparative characteristic with other forms of electronic money is given, the factors of influence and possibilities of scenario modeling are outlined. It is confirmed that the current stage of development of the digital economy, the evolution of money and informatization of economic systems and the spread of modern financial investment models in society contributes to strengthening attention to cryptocurrency and increasing the volume of currency procedures. The current state of the cryptocurrency market is studied, the issues of financial burden and development trends are updated. According to the data of 2022, the indicators of reduction of financial activity in the cryptocurrency market prevail to a greater extent and the results of reduction of capitalization to the lowest indicators of 2020 are available. The financial results of involvement of cryptocurrency operations in donor (charitable) procedures are outlined, the forecasted results of economic consequences from reduction of capitalization and decrease in cost value of cryptocurrency are formed. It is proposed to strengthen strategic activity and create short- and long-term models of development in the operation of the cryptocurrency market in order to avoid possible risks. The results of applied involvement of cryptocurrency in the financial system of Ukraine are presented, generalized conclusions on development and institutional support are formed. Problematic issues concerning the legal status of cryptocurrency transactions and the possibility of their investment support have been worked out. It is generalized that the financial and legal support of the cryptocurrency market in Ukraine has all the prerequisites for expanding prospects and obtaining the appropriate level of competitiveness at the international level. It is proposed to strengthen the internal financial and legal status of cryptocurrency and recommended the establishment of interstate cooperation as a foreign economic development of the country.

Key words: cryptocurrency, Bitcoin, digital economy, e-commerce, financial mechanisms, currency operations, institutional support, legal status, strategic management.